

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXX 1 9 3 3 ŠTEVILKA 6

GOSPODARSTVO LANI IN LETOS

V skrbeh spočeto je preteklo leto, žal, le v prepolni meri potrdilo nevšečni horoskop, izrečen od gospodarskih vedežev. Neugodne razmere v gospodarstvu ob zatonu prejšnjega leta so se redko kje obračale na bolje, pač pa se je neugodje širilo in neusmiljeno seglo tudi na tako ozemlje, ki je dolgo odporno klubovalo gospodarski revii. Marsikod so pod vplivom slabih gospodarskih poročil iz tujine po nemarnem pa prerano pisali in pripovedovali o krizi. Tudi v naših krajih smo često saj pretiravali tedaj, ko smo živeli v primeri s silo drugih krajev v razmerah, ki so bile še kar znosne. Proti grozečemu volku so se radi čuli klicii na pomoč iz vrst takih ljudi, ki jim še dolgo ni šlo tako slabo, da bi mogli tožbam priznati stvarno podlago: Malo iz računa, malo, ker je tako prišlo v navado. Časi res niso dobri, ali krizarijo prav radi taki, ki niso baš poklicani. Meni ne ugaja, ako delajo nerazpoloženje taki gospodarji, ki se jim večkrat še dosti dobro godi. Brez nadlog in težav danes ni skoro noben gospodar, ali gospodarsko odpornejšim je vendar treba držati se možato in ne večati pesimizma. Rana ni boljša, ako po nji bezamo. Odpuščanje uslužbencev brez potrebe samopridno zasluži v časih stiske posebno grajo. Preteklo leto pa je svinčena peza gospodarskih težav vdrla preko vseh ograd. Gospodarska kriza je obširila svet in ga uklenila brezsrčno v svoje trde sponе. Zevajoče neskladje se je utrdilo med proizvodnjo ter potrebo in potrošnjo. Cene surovin so popustile do pozabljenih številk. Kmetijski pridelki, živina in les so na neprijaznem trgu srečavale tako sramotno nizke cene, da obupuje producent, kakor je vztrajen in potrpežljiv. Žitna letina v najvažnejših delih naše domovine ni bila zadovoljiva, pač pa je korusa obrodila dobro. V naši ožji domovini je bila povprečna letina razmeroma ugodnejša nego v jugovzhodnih delih, ali je ob znani nezadostnosti naše domače kmečke proizvodnje skeleč udarec za našega poljedelca in njegove svojce bridka okolnost, da je izgubil do malega skoro vse one dobrodošle prilike, ki so nudile za časa uspevanja trgovine in industrije živo potreben postranski zaslužek. Pa je sila zagospodovala in se je treba odrehati slehernemu priboljšku in poboljšku ter odlagati vse količkaj pogrešne nakupe, živé ob skopem donosu premajhne zemlje. Vzvratno prizadeva pomanjkanje poljedelca, trgovca in rokodelca, ki jima je skrčen skupiček in zaslužek občutno tudi zategadelj, ker sta namesčenec in delavec utrpela zadnja leta dobršen del svojih dohodkov.

Slovenija mora od sive davnine iskati prepíčli kmetski proizvodnji dopolnila in obrtnosti pa je v časih gospodarske reve jasno, da od meseca do meseca gine in se gubi ono relativno blagostanje, do katerega smo se po veliki vojski vzpeli s pridnim delom in spretno

razgibanostjo v kupčiji in obrtu. V naših krajih smo dokazali dokaj odpornosti proti svetovni gospodarski vihri pa živimo še dandanes v primeri z zapadnimi državami, kjer je obilno industrije in se mestna naselja vrste v gosti gnječi, razmeroma vendar še v zmagljivih razmerah. Na skromnejše razmere, na skrbnejše ravnanje z denarjem pa se moramo privaditi, pa naj gre gospodarski razvoj kakorkoli. Za starejši rod, ki ima v kosteh in spominu predvojno našo ponižnost in skromnost, bo prilagoditev lažja kakor za podmladek, ki nima osnove za primerjanje. Naši obrtnosti in naši trgovini se je kar v prekratkem razdobju ponovno svet obrnil. Domač trg je pretesen, preveč je že razčlenjenost v naši trgovini in obrtu napredovala, prevelika je gnječa v gospodarskih in posredovalnih poklicih pri nas. Tako nastaja nevarno zadržje, ako se zagozdi živ tok kupčije in prometa v bližnjo in daljno inozemstvo. Odvišek dela in ljudi mora v svet. Delati je lažje nego prodajati. V trgovinski politiki stoji zadnja leta svet kar na glavi pa menda še ni usahnila iznajdljivost, kako z mrtvimi oblastnimi predpisi urejati živ tok kupčije, pa se skrbno zapirati proti medsebojni izmenjavi blaga, čeprav je jasno, da je samo ondot napredek, delo in zaslužek, kjer blago svobodno drči za boljšimi prilikami in prosto kroži denar ter se obrača tja, odkoder prihaja blago tiste vrste, ki je svetu po godu. Doma še dosti živ blagovni in osebni promet je v eksportni in tranzitni kupčiji silno nazadoval na kopnem in na vodi. Množine mnogoterega izvoženega in uvoženega blaga so po količini in vrednosti padle. Naša trgovinska bilanca je prošlo leto in letos aktivna. Tako dejstvo je na sebi vesel gospodarski pojav. Cena naše aktivne trgovinske bilance je pa vendar kar visoka, če pomnimo, kako je padla množina izvoženega agrarnega in industrijskega blaga, pa preudarimo, kolike množine blaga je treba ipak prodajati in izvažati, da se pripehamo do sedanjih sušičastih eksportnih skupil. Koliko trgovskih ekzistenc je uničenih. Moderna prizadevanja po avtarkiji s povišbo carin, uvedba ne vedno lojalnih novih bremen v notranjem prometu, ki zavirajo dosledno tudi kupčije iz inozemstva, kontingentiranja, prepovedi in zapreke v plačilnih in nakazilih in v zvezi z njimi pravi in dozdevni kliringi, podražitev prevoznine, so vse skupaj le prečesto kar neprenosne zavore kupčijskemu in potniškemu prometu, ki nepogrešno potrebujeta svobode in gladkih občilnih potov. Med izrednimi sredstvi, ki naj kot nadomestila v sili pomagajo do poravnave in izravnave računov iz mednarodne izmenjave blaga, so pri nas med interesenti na najboljšem glasu zasebni kliringi. Ker je pač dejstvo, da spretnost in iznajdljivost osebno prizadetega prodajalca in kupca prekaša oblastveno okornost, ki more predvidevati zgolj normalne potrebe in položaje. Oglašajo se vsepovsod glasovi, da potrebe današnjega razgibanega prometa ni mogoče več brez izdatne gospodarske škode siliti v mrtve šablone in kalupe, pa je upanje, da bo v bližnji bodočnosti vendar mogoče pričeti s podiranjem kvarnih ovir, ki prečijo blagovni promet. Pri nas je bilo sredi teh nevšečnih pojavov dosti dolgo morda celo preveč liberalnosti pa smo v današnjih časih sebičnega presojanja v inozemski kupčiji po mnenju modrih gospodarjev najbrž v svoji trgovinski politiki premalo tehtali vprašanje, kdo nas pozna in išče kot prodajalca in dobavitelja. V tem pogledu je saj za dobo prometnih omejitev za kupčijski in denarni promet zapoved zdravega razuma na mestu, da brez sentimentalnosti usmerimo napram sleher-

nemu svojo trgovinsko politiko tako, kakor veleva naš gospodarski prid na temelju dosti zgovornih statističnih števil.

Stavbena delavnost je bila sredi neljubih časov v naših krajih, zlasti v Ljubljani in okolici, v preteklem letu dosti velika. Tako je bilo dobrodošlih prilik za delo in zaslužek ne samo stavbenim podjetjem kot takim, marveč vsem številnim obrtnikom, ki so posredno ali neposredno v zvezi z delom na stavbah. Za plačila so bile pač težave, ali šlo je navzlic trenju. Konkurenca je zadnje čase dovolj ostra. Položaj podjetij, ki delajo z majhno režijo, je umevno ugodnejši kakor položaj firm večjega obsega. V industriji so bile razmere precej neenakomerne. Premogovna industrija je imela kar slabe prilike. Omejevati je morala svoja obratovanja, ponovno pa mestoma celo ustavljati obrate, na veliko škodo in nesrečo prizadetih uslužbencev in delavcev. Naročila za dobavo železnicam so zelo padla. Delo je bilo treba omejevati tudi zategadelj, ker je ob močno padli potrebi industrije in ob skoro popolnoma skopnelem izvozu prihajalo znatno manj naročil od zasebne strani. V lesni kupčiji in produkciji so v dobi zadnjih let nastale velikanske izpremembe, na domačem in tujem trgu pa je ta za našo ožjo domovino znamenito važna gospodarska panoga prišla v jako težaven položaj. Trdo so pri tem prizadeti ne samo lastniki gozdov, lastniki žag in drugih lesnih industrij ter trgovci in prevozniki, marveč tudi široke plasti našega prebivalstva v tistih krajih, kjer je lesna obrtnost in kupčija nudila malone edini redni zaslužek. Prizadeti interesentje so se dosti vneto prizadevali, da z različnimi organizatornimi koraki ter z dogovori mednarodnega značaja najdejo pot iz nastalega mrtvila. Naše glavne industrije (železne, kemične, papirne in usnjarske stroke) preživljajo čase polne skrbi in težav in morajo napeti vse sile, da se sredi ogromnih težav ob nabavi, v produkciji in prodaji ter pri preskrbi kreditov vzdrže na površju. Mnoge vzdržujejo obrat brez zaslužka na stroške substance. Eksportna podjetja so že drugo leto v stiski. Težave in negotovosti v mednarodni kupčiji in izmenjavi nekaterim industrijam pospešujejo kupčije na domačem trgu. Položaj tekstilnih tvornic je povoljen. V kupčiji na debelo je treba mnogo previdnosti radi rastočih konkurzov in prelahkih pogojev za prisilne poravnave pa so močne firme zelo poostrile prodajne in plačilne pogoje. Prav posebne težave dela kreditno vprašanje, preskrba s potrebno gotovino ter poravnava inozemskih računov. Razmere na denarnem trgu v preteklem letu niso bile zadovoljive. Preplašenost in nemir med prebivalstvom, povzročena po različnih okolnostih, se žal nista polegla. Vztrajalo je nezaupanje, trdovratno je zadrževanje in skrivanje gotovine. Ogromen del denarnega prometa se razvija ekscentrično mimo poklicanih posredovalcev, denarnih zavodov. Nastale so nenormalne, često abotne razmere v denarnem poslovanju, ki so neizmerne škode za naše gospodarstvo, ker onemogočajo normalni tek gospodarskega dela. Zbog nastale negotovosti ovirajo ali celo onemogočajo vsako sestavno in preudarno delo na polju kreditnih kupčij. Nenormalne razmere razjedajo gospodarsko življenje in mogočno povečujejo gospodarsko krizo. Položaj v našem gospodarstvu bi se hitro razjasnil in bistveno izboljšal, ako bi se posrečilo pripraviti zopet normalne razmere v denarno poslovanje. Zasebna podjetnost, številni dobri in premišljeni novi načrti, zlasti pa privatna in javna stavbena delavnost bi se naglo razgibala, brž ko bi bilo mogoče normalno razpolagati z denarjem, ki more v kreditnem gospodarstvu

svojo oživljajočo nalogo izpolnjevati v polni meri samo tedaj, ako ni raztepen in raznešen, marveč se sestavno steka in zbira v zavodih, ki so poklicani jemati in dajati kredit. V takih prilikah je poslovanje denarnih zavodov silno težavno. Največje čuječnosti je treba pri vseh dispozicijah, čim vodstvo ne more računati z ustaljenimi razmerami. Kolobanje na mednarodnem valutarnem trgu je bilo v preteklem letu jako živahno pa je nič manj kakor 18 držav prizadetih v svoji valuti po tem valovanju. Razlike napram normalni vrednosti pri teh 18 državah segajo od 62% do 6%. Nemir na deviznih in valutnih tržiščih v obilni meri veča preplašenost in nezaupanje prebivalstva. V današnjih časih duhovne zbežanosti in nesrečne psihoze, ki sta najnevarnejša elementa v svetovni krizi, imajo zločesti širileci slabih vesti iz političnih in socialnih razlogov le prelahko delo. Jasno je, da so denarni zavodi v dobi stalnega krčenja uvozne in izvozne trgovine, sredi mnogih oblastvenih predpisov za poslovanje s tujin in domačim denarjem izgubili zadnja leta razne dobre vire svojega običajnega zaslužka, tako pri valutah in devizah in v trgovini z vrednostnimi papirji, v kateri je bilo zadnje leto žalostno mrtvilo. Breme javnih bremen, davkov, doklad, socialnih dažbin, ni bilo preteklo leto olajšano, narobe, povišbe so prišle, pa se je poostrila priredba, odmera, iztirjevanje. V najtežji dobi za podjetja je bila uvedena nova prav trda praksa po gospodarsko nepriznanih praveh, nevarna obstoju zavodov in racionalnemu gospodarjenju. Napram pritisku upnikov je bila dana zavodom v sili po zakonu obrambena mogočnost na dvojen način, pozitivne pomoči kakor pri sosedih v inozemstvu pa ni bilo dane doslej.

Sto let se je razvijal svet v znamenju gospodarskega napredka. Razvoj je šel v znamenju vesoljstva. Svoboda prometa, svoboda blaga, svoboda kapitala, svoboda duha in človeka, in je zraven rasla skrb za človeka. Premišljene pogodbe so odpravljale ovire in gladile pota. V takem okolju je zavladalo blagostanje. Življenje je lepše in boljše postalo. Kultura se je razvijala in je socialna kultura zadnjih 25 let ustvarila naprave, o katerih najboljši duhovi prejšnjih časov niti sanjali niso. Pa se je pojavila kriza, povzročena predvsem zaradi silovitih špekulacij in gospodarskih izgredov v Ameriki, kateri je Evropa sramotno malikovala, kakor še danes malikuje anglosaksonski rasi, ki se spretno glumi in zakriva pravo lice, ki je egoističen lov za lastnim pridom. Ali poznate v zgodovini večje premišljeno bankrotstvo, kakor ga izvaja sedanja ameriška vlada. Od leta 1931. preko leta 1932. in vse ostreje leta 1933. se je ves svet kljub pisanemu številu konferenc, ki niso najboljšega slovesa, obrnil v obratno smer: Tekma je, da polože v spone svobodno gibanje človeka, deloljubne ljudi izganjajo in prepovedujejo vseljevanje. Z duhovitimi domisleki se zapira pot izmenjavi kapitala, denarja in blaga, ovira se promet osebni in blagovni, brutalizira duh. Univerzalnost se umika kampanilizmu, pa se pozablja, da povratek v stare malenkostne patriarhalne in avtarkične razmere zahteva v dosledni posledici tudi povratek človeka v stare, majhne razmere, priproste, siomašne, brez obzora. Kar se godi sedaj v omiljenje krize, so navadno enostranske, malo premišljene mere. Misliš, da enemu pomagaš, pa njega in druge izpodkopavaš. Besedniki, predlagatelji in reformatorji so navdhanjeni in krojeni navadno po potrebah svoje interesne skupine. Vidi jo le do prvega ogla. Resnica je gola, pa jo oblači navadno vsak spretno po svoje.

Cudežnih mer in lekov se nam hoče, da ostane vse pri starem. Kristus je obujal mrtve, mrtvih izgubljenih gospodarskih postojank pa ne oživi ne injekcija, ne radium, ne elektrika. Od priprostega človeka zahtevaš zaupanje, ki ga je izgubil. Prepotrebno nam je, samo ne ga izpodkopavati še bolj raz mesta, ki so vsem vidna. Preroku ne odpuščamo madežev. Preštevilni konsiliji, preveč akademičnih gesel v živi praksi se slabo obnašajo. Pri nas je bilo ves čas boljše kot drugod, pa se že počasi obrača na boljše. Krivo pa je obujati prevelike nade v ljudeh o pomoči od zunaj. Zakaj v jedru ozdravljenje mora priti od nas in iz nas. V tej sili samo podzidavamo, krpamo nasipe, lovimo se z velikimi vedeži na zapadu vred z dneva v dan, medtem pa pogleda kakor doslej vedno na svetu iz ruševin nekega dne novo življenje, kajti stvarilen, neupogljiv je duh človeka, večne so gonilne sile, ki ženejo svet naprej preko globel in grebenov, neizčrpne so naravne resurse. Izza časa izgubljenega zaupanja je šlo dosti našega denarja v druge shrambe. Koristniki teh ipak vpoštevanih zneskov niso več naši gospodarji. Po pravici v sedanji stiski smemo zahtevati večjega priliva denarja iz vrel Poštne hranilnice, Hipotekarne banke, Narodne banke. Naši kraji voljno nosijo veliko pezo občnih javnih bremen, znatne vsote imajo terjati iz starih dobav, iz obresti kupljenih vrednostnih papirjev, ki so močno prizadeti, pa naši gospodarji zaslužijo, da se jim sedaj v dobi rekonvalescence odpro izdatnejša kreditna vrela neposredno in posredno. V zadnji okrožnici Zveze industrijcev berem, da se je meseca januarja 1933. plačalo luksuznega davka v celi državi Din 1,311.000.—. Od tega pride na finančno direkcijo Zagreb in Ljubljano Din 1,104.000.—, na osem ostalih direkcij pa Din 206.000.—. Če tako dajemo, smemo zahtevati, da se podpira v težki dobi naše gospodarstvo, pa da se neha praksa, ko dobi po silnem naporu s težavo ogromno podjetje pri nas dvanajstkrat manjši kredit nego dosti manjše drugod. Vemo, da so težave za denar, uvidelni smo, ali je dejstvo, da bi naše kraje gospodarsko močno osvežila že samo zaostala plačila, nastala iz starih dobav za razne panoge državne in avtonomne uprave. In roka s krediti iz centralnega vrela naj se tudi odpre, pa imenujte te kredite kakorkoli, makar prehodne, makar sezonske, za imena nam ni, pač pa za denar in za osvežitev denarnega obtoka. Paliativna sredstva pa gospodarstvu ne morejo resnično koristiti, nevarna so in dovolj nesreč so že prizadejala baš revnim državljanom. Lepo je vprašal velik Francoz te dni, kaj bi rekli, če bi kdo upeljal elastičen meter za manufakturno blago.

Dr. Fran Windischer

KONGRES MEDNARODNE TRGOVINSKE ZBORNICE NA DUNAJU

Kot edina neoficialna organizacija je bila povabljen Mednarodna trgovinska zbornica v Parizu, da pošlje svoje delegate na meddržavno svetovno gospodarsko in denarno konferenco v Londonu. Že samo to dejstvo opozarja na dunajski kongres M. T. Z. in to tem bolj, ker se je začel ravno dva tedna pred pričetkom londonske konference in kot uvod k njej. Ista vprašanja, ko na Dunaju, se bodo obravnavala tudi v Londonu, a tudi velik del udeležencev bo na obeh konferencah isti.

Razlika pa je v tem, da odločajo v Londonu politiki, dočim so na Dunaju zborovali gospodarstveniki. V Londonu bo zato odločevalo subjektivno stališče posameznih držav, dočim je bil na Dunaju odločilen le objektivni ozir na gospodarstvo. Zato pa je tudi dunajski kongres moral biti pred londonsko konferenco, kajti njegovo objektivno stališče naj prepereči, da posebni interesi držav ne bi onemogočili složnega sodelovanja vseh narodov na gospodarskem polju. Zato je tudi dunajski kongres zlasti povdaril, da je danes ves svet ena gospodarska celota in da zato vsaka težava enega naroda zadene tudi druge narode. Kriza je dokazala, da so nacionalnemu egoizmu postavljene meje, ki jih noben narod ne more nekaznovano prekoračiti.

Pa tudi druge gospodarske resnice in zakone je utrdil dunajski kongres in v svojih 40 strani obsegajočih resolucijah in v svojih spomenicah je dala M. T. Z. v Londonu zbranim politikom jasna navodila, kako je mogoče priti iz gospodarske stiske. Pa kakor morajo slovenski gospodarski krogi le prepogosto ugotavljati, kako se preslišijo njih predlogi, tako so si bili tudi udeleženci dunajskega kongresa v svesti, da bodo morda njih predlogi brez pravega odmeva. Z vso pravico je zato novi predsednik M. T. Z. van Vlissingen opozarjal politike, da se kaznuje vsaka kršitev gospodarskih zakonov. Če ne bo londonska konferenca uspešna, potem pade odgovornost le na politike, kajti gospodarstveniki so vsaj za glavna aktualna vprašanja pokazali, kje je izhod iz krize. V tem pogledu je pač bil dunajski kongres M. T. Z. popoln uspeh.

Troje vrst narodov

Bo že kmalu 150 let, odkar je francoska revolucija proglasila enakost in bratstvo narodov in čeprav je vsa današnja evropska civilizacija in kultura zgrajena na tej dogmi, vendar je v praksi še daleč do njenega uresničenja. Tega ni mogla zakriti niti tako sijajna skupščina, kakor je bil dunajski kongres M. T. Z. Okoli 1000 zastopnikov prvih svetovnih gospodarskih organizacij in tvrdk je bilo zbranih na tem kongresu in ti zastopniki so bili vseskozi možje, ki so tako po svoji naobrazbi, premoženju in uplivu vzvišeni nad ozkimi naziranjmi, a kljub temu se tudi za te ljudi kulturni svet pri Dunaju neha. In deloma iz tradicije, deloma iz materialnih razlogov dele tudi ti možje svet na tri vrste ljudi: Na polnovredne velike narode zapada, ki so gospodarji sveta, na polvredne ali že polkolonijalne narode, ki se začenjajo vzhodno od Dunaja, in na kolonijalne narode. Jasno in odločno je to povedal na dunajskem kongresu indijski delegat Mehta in njegov govor je upravičeno vzbudil splošno pozornost. Med drugim je dejal:

»Če se na zapadu govori o razmerah na »svetu«, potem mora imeti neevropejec utis, ko da obsega ta »svet« samo zapad. Večjim, politično in gospodarsko sicer slabotnejšim narodom vzhoda, Afrike in Južne Amerike pa se posveča premalo pozornosti. Narodi zapada zahtevajo novo orientacijo gospodarske politike v cilju, da priskrbe 30 milijonom brezposelnih delo in da na ta način boljše razdele dopolnilno produkcijo in povišajo cene sirovin. Treba pa je vso zemeljsko oblo, vzhod in zapad, smatrati kot eno gospodarsko enoto, a ne kot množico majhnih enot, ki iščejo rešitev za ves svet obsegajoča vprašanja v ozkih nacionalnih ukrepih, katerih zadnji namen je, okoristiti se na škodo drugega.

Pred dobo stroja so zavzemali v starem svetu Aziji in Afričani vodilno vlogo v rokodelski izdelavi sveta. Azija je bila takrat v blagostanju in je bila v duhovnih naukih, umetnosti in znanosti vodilna na svetu. Nato je prišla doba mehaničnega napredka. Vse je na tem polju preseгла Evropa in Azija ter Afrika sta zaostali. In tako je danes pred nami razviti in naprej prodirajoči zapad in umrtvičeni in na tla pritiskani vzhod.

Če išče zapad odjemalce za svoje izdelke, potem naj obrne oči na dvanajststo milijonov ljudi Azije, Afrike in Južne Amerike. Dokler bo tako ogromen del zemeljskega prebivalstva hiral vsled političnega, gospodarskega in finančnega pritiska v revščini in nevednosti ter prisiljen, da pogreša celo gole življenjske potrebščine, kakor jih uživa 600 milijonov zapada, ker ne sme biti nič drugega, ko proizvajalec sirovin, lesni delavec in vodni nosač, tako dolgo ni mogoče rešiti vprašanja gospodarske obnove in blagostanja sveta. V sedanjem gospodarskem redu so narodi Azije in Afrike prisiljeni, da vrše svojo nalogo proizvajalcev sirovin za najnižjo mezdo in da pri tem trpe vse pomanjkanje in pogrešajo tudi najmanjšo udobnost. Nujna posledica tega je za delavce zapadnih držav, da se manj potroši od njih izdelanih izdelkov. Takšen gospodarski red mora v svojih zadnjih posledicah pomeniti za enega smrt od lakote, za drugega pa najnižjo življenjsko stopnjo.

Zapad mora z razumevanjem gledati na vzhod in spoznati, da edino skupen dvig vseh more dvigniti tudi posameznika. Mednarodna trgovinska zbornica bi morala po mednarodni komisiji preiskati vzroke, da je tako velik del človeštva izključen od svetovnih trgov. Nato pa delati na to, da se tudi ta del človeštva z uspehom priključi modernemu gospodarskemu sistemu.

Problem podonavskih držav

Kakor se je v pozdravnih in otvoritvenih govorih naglašalo, je bil sklican kongres M. T. Z. na Dunaj tudi zato, da se s tem povdari važnost, ki jo polaga M. T. Z. na rešitev podonavskega problema. Pričakovati je zato bilo, da bo na dunajskem kongresu storjeno nekaj pozitivnega za rešitev tega za vse evropsko gospodarstvo nad vse perečega problema in to tem bolj, ker je M. T. Z. že dokazala, da se je z vso vnemo posvetila temu problemu. Saj se je v ta namen ustanovil na »zborovanju na donavskem vprašanju posebej zainteresiranih deželnih odborov M. T. Z. v Innsbrucku« (16.—20. aprila 1932) posebni »študijski odbor za valutno-politična in finančna vprašanja Podonavja« in saj je nato M. T. Z. na zborovanjih v Münchenu in Budapesti poglobila ter na novembrski seji v Parizu končno redigirala svoje predloge za sanacijo Podonavja. Treba nadalje priznati, da zaslužijo ti predlogi tem bolj priznanje, ker je morala M. T. Z. posebno za nekatere podonavske države naravnost z muko iskati potrebni statistični material in da dostikrat ni mogla sestaviti končnih predlogov iz enostavnega razloga, ker je bil potrební statistični material popolnoma nedosegljiv.

Kljub vsej tej dobri volji M. T. Z. pa je tudi dunajski kongres glede podonavskega vprašanja razočaral. Vzrok je pač isti, kakor ga je navedel indijski delegat Mehta. Zapad se pri Dunaju neha in problem podonavskih držav ne zanima dosti bolj, kakor zanima kakšno drugo vprašanje eksotičnega orienta. V tem oziru je značilna izjava nekega ameriškega delegata, ki jo je navedel v svojem referatu naš delegat dr. Bajkič.

Ta ameriški delegat namreč ni mogel razumeti, kako se more sploh pojaviti na kongresu, ki se bavi s svetovno gospodarskimi problemi, vprašanje, kakor je podonavsko, ki je vendar le regionalno vprašanje. Vendar ne more biti v podonavskih državah nobenega drugega skupnega vzroka za svetovno krizo, kakor v drugih državah — razen če ni nastala katastrofa ob izlivu Donave. Ta izjava jasno ilustrira vse nezanimanje, ki vlada za vsa vzhodnejša vprašanja. Pa tudi že naziv podonavskih držav sam je napačen, kakor jih navaja odbor M. T. Z. za proučevanje gospodarskih vprašanj podonavskih držav. Kajti odbor prišteva med podonavske države Poljsko, ki ni podonavska država, izpušča pa Nemčijo in Bolgarsko, ki sta podonavski državi, kakor je po pravici grajal naš delegat dr. Bajkič.

Vse drugačno zanimanje za podonavske države pa bi vladalo, če bi postale te važen političen faktor. Če bi n. pr. mogli podonavski narodi izbirati med zapadno in vzhodno orientacijo, če bi bila tu nevarnost, da se podonavski narodi pridružijo veliki slovanski velesili vzhoda, potem bi tudi pomen podonavskega vprašanja takoj narastel. Je v tem opomin za nas vse, da posvečamo slovanstvu več pozornosti. In dokler ne bo na velikih mednarodnih kongresih nastopilo slovanstvo združeno, tako dolgo se tudi ne smemo čuditi, če ne pripada slovanskim delegatom na teh kongresih ne dosti več, ko le dekorativna vloga. Za fikcijo univerzalnosti kongresov imajo na kongresu dostop tudi zastopniki eksotičnih narodov.

Da je prišlo podonavsko vprašanje na dnevni red dunajskega kongresa, niso bili toliko odločilni gospodarski, ko politični motivi. Podonavje je objekt evropske zunanje politike, tu se križajo francoski, nemški in italijanski interesi. Vsaka teh velesil išče tu svoje zaveznike in ker je gospodarska stiska podonavskih držav nad vse silna, kar vedo tudi zapadni upniki, je bila potrebna gesta, da se hoče zaveznikom pomagati. Francozi so zato prišli s Tardieujevim načrtom, Nemci s predlogom carinske unije z Avstrijo, Italijani pa s skritimi preferencami Avstriji in Madjarski in manj skrito revanžno propagando. Veliki zavezniki delajo za svoje majhne, to zavest je bilo treba vzbuditi. A ne dosti več in zato tudi v resolucijah kongresa ni niti besede o podonavskem problemu, če seveda izvamemo poročilo, ki ga je M. T. Z. sestavila že koncem l. 1932.

Pa še to poročilo ne vzdrži čisto kritike, kakor je dokazal v svojem referatu na plenarni seji naš delegat dr. Bajkič. Tako ni res, da bi se mogla očitati podonavskim državam, da bi vodile inflacijsko politiko. Obtok bankovcev jugoslovanske Narodne banke je padel skupno z obvezami na pokaz od 6800 milijonov koncem l. 1930. na 4800 milijonov v marcu 1933. — Beg kapitala po borznem polomu v Ameriki iz podonavskih držav je nastal vsled odpovedi kratkoročnih posojil s strani tujcev, kajti nacionalni kapital se je med tem tako posušil, da je bilo že vseeno, če pobegne ali ne. Tuji upniki bi morali vedeti, da mora odpoved kratkoročnih posojil privedi do deviznih omejitev. Devizne omejitve pa so uvedle podonavske države iz čisto drugih razlogov, kakor jih imputira M. T. Z. v svojem poročilu. Bilo bi sicer logično, če bi skušale podonavske države s svojim omejevanjem devizne trgovine udariti tuje upnike, ker je valutna kriza nastala kot posledica odliva zlata za račun tujih upnikov. Toda nobena podonavska država ni tako postopala, temveč z deviznimi omejitvami se je hotelo preprečiti beg nacionalnega kapitala,

da ne bi kupoval nacionalnih vrednostnih papirjev. Nato so podonavske države z deviznimi omejitvami dušile lasten uvoz, da ohranijo stabilnost valute in spoštujejo pravice tujih upnikov. Šele ko se je pokazalo, da vse to ne pomaga, so ustavile podonavske države transferna plačila v tujino. Podonavske države so torej spoštovale do skrajnih mej možnosti pravice tujih upnikov.

Pri ustavitvi transfernih plačil so dostikrat upniki podonavskih držav spraševali, kam so dale te države veliko množino zlata, ki so ga dobile s posojili v tujini, ker so bila ta posojila izplačana ali v zlatu ali v zlatih devizah. Podonavske države so odgovorile, da je bil uporabljen največji del tega zlata za plačila v tujini kupljenega blaga. S tem je še enkrat potrjena stara resnica političnega gospodarstva, pravi dr. Bajkić, da se krediti, dobljeni v tujini, realizirajo z uvozom blaga, da pa se dolgovi plačujejo tujini le z izvozom blaga. Na ta način postaja vprašanje plačila tujih dolgov samo vprašanje, kako povečati izvoz. Ker pa izvoz podonavskih držav pada, je tudi plačilo tujih dolgov postalo nemogoče.

Pri tem pa nastaja za podonavske države še nova težkoča vsled čezmernega padca cen za agrarne pridelke. V tem oziru so bili posebno poučni podatki, ki so bili navedeni v referatu prečitane referata člana Mednarodnega agrarnega inštituta De Michelisa. Tako se je povečal izvoz žita Rumunije od l. 1927. do l. 1930. od 2·9 na 3·6 milijonov ton, vrednost tega izvoza pa je padla od 19 na 10 milijard lejev. Jugoslovanski žitni izvoz se je v letih 1928—1931 skoraj potrojil, v vrednosti pa je padel od 1.350 milijonov dinarjev na 684 milijonov. Pri tem pa upniške države še ovirajo izvoz agrarnih držav!

Kako naj pri takem stanju plačajo vzhodne države svoje dolgove, je pač uganka, zlasti še, ko znašajo po podatkih de Michelisa zunanji dolgovi Avstrije, Bolgarske, Grške, Poljske, Rumunije, Češkoslovaške in Jugoslavije 24·3 milijard švicarskih frankov, za kar bi morale navedene države plačevati za službo teh dolgov nič manj ko 1.335 milijonov švicarskih frankov na leto. Dva proračuna Jugoslavije ne bi torej zadostovala niti za eno leto.

Problem podonavskih držav postaja tako pravi pošastni krog. Dolgovi podonavskih držav rastejo, njih dohodki vsled padca cen pa padajo. Omejujejo zato uvoz, da bi si zboljšale plačilno bilanco, ker pa omejujejo uvoz, jim upniške države zapirajo svoj trg. Njih plačilna sposobnost je zato še manjša. Ker pa ne plačajo tujih dolgov, pada njih valuta tudi brez inflacije in s tem naravno njih dolgovi še naraščajo. Še bolj bi morali omejiti uvoz, a to povzroča še večjo omejitev njih izvoza. In tako se vsaka rešilna odredba takoj spremeni v novo težavo. *Circulus vitiosus* je s tem zaključen in ni nobene rešitve.

Rešitev bi bila le v tem, če bi upniki pogledali na svoje dolgove tudi s stališča podonavskih držav, ker potem bi skrbeli, da se plačilna sposobnost teh držav poveča z večjim izvozom in s povečanjem njih produkcije. Ravno ta rešitev pa je danes najmanj verjetna, ker je položaj danes tak, kakor je izjavil neki delegat podonavskih držav, da bi upniške države odklonile izvoz iz dolžniških držav, pa če bi te dobavljale tudi zastoj.

Problem podonavskih držav je ostal torej na dunajskem kongresu nerešen, kljub temu pa bo na londonski konferenci, čeprav ne bo formalno razpravljan, obravnavan z večjo pozornostjo. To pa ne zaradi po-

donavskih držav, temveč zaradi Hitlerjeve ofenzive proti Avstriji. Ta ofenziva bi porušila status quo v Podonavju in zato vse hiti v pomoč »malemu« avstrijskemu kancelarju, da to ofenzivo odbije. In vsled tega je silno pridobila pristašev misel, ki pravi, da je Podonavje ena gospodarska celota, kar je s pozornost vzbujajočim povdarkom naglasil baš te dni — dr. Beneš.

A. Železnikar.

GOSPODARSKA MALA ANTANTA

Konferenca Male antante v Pragi je sprožila marsikakšno dobro misel. Poglobitev trgovskih stikov med Češkoslovaško, Jugoslavijo in Rumunijo smatrajo vsi gospodarski činitelji, tako agrarni kot industrijski, za potrebno in koristno, čeprav je bilo že vnaprej jasno, da Češkoslovaška ne more prevzeti vseh agrarnih previškov svojih dveh sovrstnic, kakor tudi Jugoslavija in Rumunija ne moreta pokupiti vsega češkoslovaškega industrijskega eksporta.

Vendar obstojajo za države Male antante prav izredne možnosti razvoja, saj so s svojimi 685.000 kvadratnimi kilometri in 47 milijoni prebivalcev dosti pred Francijo. Pri tem se njih gospodarski ustroj kar najsrečnejše izpopolnjuje. Češkoslovaška je močno industrializirana država, ki ima pa tudi visoko razvito poljedelstvo. Jugoslavija in Rumunija sta pretežno agrarni državi z obilico pšenice in koruze, ki ju bo morala deloma pokupiti Češkoslovaška. Leta 1930 je uvozila Češkoslovaška 2.900.000 stotov pšenice in 2.800.000 stotov koruze; izvozni previšek Jugoslavije in Rumunije je več kot dvakrat tako velik, in bosta morali iskati seveda še drugih prodajnih trgov. To tembolj, ker s pšenico posejani svet v Češkoslovaški stalno raste in je na primer letos za celih 27 odstotkov večji kot je bil lani, s čimer je seveda potreba po pšenici zmeraj manjša. Nasprotno pa potrebuje naša severna zaveznica tobaka in vina, ki ji ga moreta dobaviti njeni tovarišici v zadostni množini in kakovosti. Doslej je importirala čsl. republika več kot 7 milijonov kg tobaka iz balkanskih dežel; a tudi ta znesek se je pričel polagoma krčiti, ker so začeli v Slovaški in Podkarpatski Rusiji uspešno saditi tobak ter krijejo potrebo vsaj v cenejših vrstah cigare.

Od agrarnih predmetov eksportira Češkoslovaška v prvi vrsti slad in hmelj, kar bi mogla prodajati deloma tudi na jugu. Glede zelenjave in sadja je Jugoslavija eksportna dežela, Rumunija krije vobče lastno potrebo, Češkoslovaška mora pa nekatere vrste uvažati. V lesu so vse tri zaveznice eksportne dežele in nimajo druga pri drugi nič iskati, razen seveda špecialnih vrst. Posebnega pomena je dejstvo, da je eden najvažnejših eksportnih predmetov Rumunije volna, v kateri je med evropskimi producenti na tretjem mestu. Visoko razvita čsl. tekstilna industrija bi imela tu obsežno sirovinško zalogo. Prav tako važen eksportni predmet Rumunije je njena nafta; glede nafte je Rumunija poleg Rusije največji producent Evrope, še pred Poljsko. Jugoslavija in Češkoslovaška sta pa glede nafte popolnoma navezani na uvoz. Premog izvaža le Češkoslovaška, koje izvozni predmeti so nadalje izdelki kovinske, tekstilne, steklene, sladkorne i. dr. industrije. Tekstilni eksport Češkoslovaške je znašal v normalnih časih do 3 milijard Kč, kovinska industrija je eksportirala za poldrugo milijardo Kč, v sladkornem eksportu je Češkoslovaška v Evropi

prva za Nemčijo, in poznan je njen eksport piva, papirja, čevljev, glasbenega orodja, svinčnikov itd.

Industrijska premoč Češkoslovaške napram Jugoslaviji in Rumuniji se vidi iz okolnosti, da zaposluje Češkoslovaška v 12.500 industrijskih obratih nad 1.200.000 delavcev, dočim ima Jugoslavija le nekaj nad 5000 večjih industrijskih obratov s 137.000 delavci, Rumunija pa okoli 4000 industrijskih obratov z razmerno še manjšim številom delavcev. Delniška glavnicata industrijskih delniških družb v Češkoslovaški znaša nad devet milijard Kč. V Jugoslaviji je na prvem mestu lesna industrija, v Rumuniji petrolejska in lesna industrija. Tekstilna industrija je v Jugoslaviji v nekaterih vrstah že prav lepo razvita, v Rumuniji se v zadnjem času tudi prav hitro razvija, pa vendar še ne krije niti četrte lastne potrebe.

Razvoj trgovskih stikov med Češkoslovaško na eni strani ter Jugoslavijo in Rumunijo na drugi strani je razviden iz sledečih števil:

	l. 1929	l. 1931	l. 1932
Uvoz Češkoslovaške			
iz Jugoslavije	340 milj. Kč	385 milj. Kč	389 milj. Kč
iz Rumunije	473 milj. Kč	567 milj. Kč	335 milj. Kč
Izvoz Češkoslovaške			
v Jugoslavijo	1154 milj. Kč	832 milj. Kč	404 milj. Kč
v Rumunijo	769 milj. Kč	341 milj. Kč	302 milj. Kč

Bistveno manjše številke zadnjih dveh let nam govorijo o splošni gospodarski krizi in posebej še o plačilnih težkočah v Jugoslaviji in Rumuniji. V čslov. zunanjetrgovski bilanci predstavlja trgovski promet z njenima vrstnicama doslej le okoli 8 odstotkov in močno zaostaja za trgovskim prometom z drugimi državami, isto velja za Jugoslavijo in Rumunijo.

Dosedanji trgovski promet se je vršil na temelju normalnih trgovskih pogodb. Pogodba Češkoslovaške z Rumunijo datira od 27. junija 1930, pogodba Jugoslavije s Češkoslovaško od 14. novembra 1928, z dodatkom od 30. marca 1931. Klirinški dogovori med udeleženiimi novčnimi bankami so omogočili doslej relativno še precej velik obseg trgovskega prometa, čeprav je bilo tudi tu nekaj težkoč. Rumunija na primer je bila v prvem letošnjem četrletju edina država, s katero je imela Češkoslovaška večji trgovski promet kot v istem četrletju preteklega leta.

Stalni gospodarski svet Male antante bo moral sedaj iskati potov in sredstev, da izgradi gospodarsko skupnost njenih članic. Najvažnejše sredstvo so seveda carinsko-tarifni dogovori, ki bi pa pač na podlagi klavzule o največji ugodnosti prišli v prid tudi drugim državam, čeprav večinoma le teoretično. Preferenčni režim bi se moral izposlovati sedaj zborujoči gospodarski konferenci v Londonu. Preferenco bi dobili jugoslovanska in rumunska pšenica in kruza, na drugi strani pa čslov. industrijski predmeti. So pa še druge možnosti.

Gospodarska zveza Male antante se nikakor ne vdaja iluziji, da bi se moglo ustvariti samostojno gospodarsko ozemlje; gre le za prvi korak do uresničenja sistema, ki naj služi obnovi vsega srednje-evropskega gospodarstva. Utopistična avtarkna ideja, ki vlada sedaj v trgovski politiki Nemčije, bo razvoj, ki ga hoče doseči Mala antanta, brez dvoma precej pospešila. Ena najvažnejših nalog Londonske konference je ta, da spravi v delokrog Male antante tudi ostale države Srednje Evrope, da položaj razčisti in da pokaže, da pri ustvaritvi Gospodarske Male antante ni bilo nobenih zahrbtnih misli.

Dr. V. Šabaron.

O GOSPODARSKI ETIKI

(Konec.)

Do katere meje sme priti v številkah zasebna lastnina, o tem etika ne govori. Gotovo ni zabranjeno onim, ki proizvajajo dobrine, svoje imovine prav in pravično množiti (Pij XI., »Quadragesimo anno«), toda oni, ki si pridobi večjo lastnino, ne sme nikoli pozabiti, da ima lastnina dvojen značaj: individualen in socialen (Pij XI., »Quadragesimo anno«).

Ta dva značaja mora gospodarska etika spraviti v sklad: Ne sme preveč povdarjati individualne strani, ker tako stališče bi vodilo v grdi egoizem, ki je nasproti drugim brezobziren, tako da postane gospodarstvo »trdo, kruto in brezsrčno« (»Quadragesimo anno«)... zopet pa tudi ne sme enostransko povdarjati socialnega značaja v taki meri, da bi zanikala prirojeno pravico do zasebne svojine. (Kajti: Etwas muss er sein eigen nennen, Oder der Mensch wird morden und brennen. Schiller.)

Torej spada med najbolj važne naloge gospodarske etike: spraviti privatno lastnino v sklad z zahtevami obče blaginje.

V gospodarskem življenju sta velikega pomena dva faktorja:

a) lastnina, ki daje »snov«, b) delo, ki daje »obliko«.

Oba sta upravičena, oba sta potrebna, kakor sta potrebna oba stebra, na katerih sloni most... na enem samem bi ne mogel sloneti: v krščanski etiki sta oba priznana in sta tudi oba lahko posvečena.

Toda oba imata tudi dolžnosti.

Francoski aristokrati so imeli geslo: Noblesse oblige; danes lahko rečemo: »richesse oblige«. — To misel je nekako kodificirala povojna nemška ustava, ki pravilno priznava utemeljenost zasebne svojine: »Das Privateigentum ist vom Staate als natürliches Recht zu achten«, toda dodaje: »Eigentum verpflichtet, sein Gebrauch soll zugleich Dienst sein für das gemeine Beste« (Reichwerfassung Art. 153, 3).

Če govorimo o »Eigentum« in tozadevnih socialnih dolžnostih, si ne bomo predstavljali kakega ubogega kočarja, čigar »Eigentum« obstoja v bajtici in mršavi kravici, temveč kak večji gospodarski obrat te ali one stroke.

Delavstvo, ki tvori one mase, katere ne imenujem jaz, temveč neki recipirani izraz »proletarce«, mora priti do takozvane družinske imovine.

Njegov položaj ne sme ostati negotov, temveč mora postati stabilen. — Dvigniti se mora do neke zmerne imovine, ki bo zagotovila njemu in njegovi družini tak način življenja, ki je človeka dostojen.

Odkod pa naj vzame za to potrebna sredstva, »če ne iz delavne plače?« (»Quadragesimo anno«).

Pri tem pa delavec ne sme pozabiti, ako je etično usmerjen, da ima delo tudi socialen značaj. Ko dela, ne sme imeti pred očmi le onih par »kovačev«, ki si jih zasluži, temveč ga mora voditi zavest, da prispeva s svojim delom, pa naj bi bilo še tako skromno kakor čiščenje ulice, k splošni gospodarski blaginji, in da bo kot član družbe deležen tudi on te skupne blaginje, kakor smo vsi deležni skupnih žarkov prijetnega pomladnega solnca.

Ako ga bo prešinila ta etična ideja, ne bo videl v obratu nekake ječe, v katero je obsojen, temveč skupni dom, pri katerem tudi on sodeluje.

Obrat s svoje strani pa mora spoštovati v delavcu dostojanstvo človeške osebnosti, ga ne sme ceniti le po njegovih telesnih silah, kakor ocenjujemo kak stroj po konjskih silah, temveč kot sotrudnika, ki daruje najlepše ure svojega dneva in svoje najboljše moči v korist obrata.

Eni in drugi naj se zavedajo, da je potrebna vzajemnost; da je vsako delo na gospodarskem polju, tudi najnižje, potrebno. Če pa je potrebno, ne le da ne more biti sramotno, temveč je častno, ker nam daje možnost, da se pošteno preživimo.

Delavec naj ve, da zvestoba pri delu ni kak dar, ki ga on velikodušno poklanja delodajalcu, temveč stroga etična dolžnost, obveznost pravičnosti. Prav tako ni mezda, ki jo obrat izplača delavcu, kakšna miloščina, temveč pravični zaslužek, ki bi vpil v nebesa, ko bi ga gospodar zadrževal ali utrgoval.

Sicer pa, če pravimo »*justitia est fundamentum regnorum*«, in moramo tudi reči, da je pravičnost temelj gospodarskega življenja, ne smemo vendarle pozabiti, da sama pravičnost ne more urediti zadostno vseh gospodarskih odnosov!

Če si stojimo v gospodarskem življenju časih nasproti kakor dve armadi: en dan pod zastavo hišnih najemnikov, ozir. posestnikov, drugi dan kot konsumenti in producenti, tretji dan kot gospodinje in služkinje, itd., vzemimo si vendarle k srcu, da stojmo vsi ljudje tudi drug poleg drugega, in sicer kot »človek« poleg »človeka«.

Kar človek dolguje človeku, se ne da venomer in vse spraviti v okvir preciznih zahtev pravičnosti, še manj pa kodificirati v dolgi vrsti paragrafov.

Človek namreč dolguje človeku tudi stvari, ki niso same na sebi gospodarskega značaja, pač pa so važne v skupnem gospodarskem življenju. To so nekake obmejne trdnjave, ki ščitijo gospodarsko življenje. Na primer dobrohotnost, ki želi tudi bližnjemu vse dobro, se veseli, če gre drugemu dobro, in mu rada pomaga, če je v stiski drug... človek. Usmiljeni Samarijan, ko je srečal ranjenca, ni vprašal, ali ima pred sabo Juda ali Grka, Rimljana ali Babiloneca, temveč je videl pred sabo človeka, ki trpi, in mu je pomagal. To velja tudi na gospodarskem polju, na katerem se trudimo za vsakdanji kruh.

Znabiti niste nikoli razmišljali o tem, da je ona prošnja v »Očenašu«, ki omenja vsakdanji kruh, povsem socialno inspirirana. Vernik ne moli: daj »meni« vsakdanji kruh, temveč daj nam, ne prosi samo zase, temveč tudi za druge. Pri tem se zaveda, da gospodarstvo nima absolutne stalnosti? Ne vemo, kaj bo jutri. Radi tega pravi: daj nam d a n e s, jutri bomo že zopet prosili in zopet delali za vsakdanji kruh... in tega hleba ne bomo uživali sami, temveč ga bomo, če bo potrebno, lomili z lačnimi.

Imel bi še več različnih vprašanj v okviru gospodarske etike, zlasti z ozirom na trgovstvo. N. pr. o pravični ceni, o konkurenci, o trustih, o reklamih, o bojkotu itd., potem o obrestih, o borznih špekulacijah; o davčni moralih, o štrajku, in drugih pojavih, seveda ne pod tehničnimi vidiki, temveč pod moralnimi.

Toda, bilo bi preobširno v okviru enega članka obdelati vse to gradivo. Radi tega hočem iznešeno na kratko reasumirati v par vrsticah.

Gospodarske vrednote niso v človeku, temveč izven njega. Človek je n a d njimi, in ne pod njimi. On je subjekt gospodarstva, in ne objekt.

Etika pa je v notranjosti človeka. Iz človeškega srca morajo,

prej nego iz pozitivnih zakonov, izhajati smernice, ki naj uredijo gospodarske odnošaje.

Potrebna je zdrava etična miselnost, zakaj le zdrava miselnost more roditi zdrave sadove. Sanirati je treba ne le valute, sanirati je treba srca.

Spoznati je treba, da materialne dobrine niso le radi posameznika, temveč tudi radi družbe.

V družbi smo se rodili, v družbi moramo živeti, odnos med člani te družbe pa ima svojo normo tudi na gospodarskem polju v apostolski besedi: »per caritatem Spiritus servite invicem« drug drugemu služite z ljubeznijo (Gal. 5, 12). Ta ljubezen nam daje pravec, da spoznamo resnico svetopisemskega stavka: »Kakor hočete, da bi ljudje delali vam, tako delajte tudi vi njim« (Luk. 6, 31).

To je vsa podlaga gospodarske etike.

Dr. Josip Ujčić

NAŠE GOSPODARSTVO V MAJU IN JUNIJU 1933

Vprašanje našega denarstva stopa v odločilno fazo, saj v kolikor bi bilo sklepati po delu odbora, ki naj preišče položaj na denarnem trgu in stavi konkretne predloge. Doslej smo morali v vsakem poročilu povdarjati nevzdržne razmere na denarnem trgu, ki so pomenile na eni strani likvidacijo našega denarstva, na drugi strani pa neizmerno škodo za vse naše gospodarstvo. Od septembra 1931 pa do danes ni bilo zabeležiti smotrenih poskusov za izhod iz sedanjega položaja.

Javnost, pa vse gospodarske organizacije so na nešteti svojih zborovanjih kazale na kritičen položaj in zahtevale ukrepov proti tej počasni smrti. Med večjimi manifestacijami omenjamo veliko zborovanje gospodarstvenikov v Zagrebu dne 11. aprila, nadalje v Ljubljani in Novem Sadu. Z zadevo se je pečalo tudi sociološko društvo v Zagrebu, ki je na svoji anketi 15., 17. in 22. marca zahtevalo ukrepe proti denarni krizi. V dnevnih in strokovnih listih so se začeli pojavljati številni predlogi strokovnjakov in seveda jasno tudi nestrokovnjakov. Na podlagi vedno širšega kroga zahtev se je končno odločilo trgovinsko ministrstvo za imeno vanje anketne komisije prve dni aprila. Komisija je obšla vse važne gospodarske centre, v Ljubljani se je mudila 6. maja. Tudi v senatu je kriza vzbudila duhove in smo dobili poseben zakonski predlog senatorja Ivana Hribarja z datumom 30. marca 1933. Te dni, ko to pišemo, odbor na podlagi zbranega materiala in predlogov končuje svoje poročilo ministru. Obilice predlogov nam ni mogoče na tem mestu radi majhnega prostora kritično pretresati, potrebna pa je čimprejšnja rešitev iz krize, ker čas hiti in škoda postaja dan za dnem večja.

Podatki Narodne banke pravijo, da vloge še vedno zelo nazadujejo. Tembolj je odtok vlog treba vpoštevati, ker se nanaša na večinoma dobre zavode, ki se niso poslužili niti zaščite po čl. 5, niti po čl. 6. Število bank pod zaščito čl. 5 je sicer sedaj ustaljeno in podobno tudi število bank in regulativnih hranilnic, ki so se poslužile paragrafa 6 zakona o zaščiti kmeta (imajo uredbo o izplačilih vlog), vendar so to največji zavodi svoje vrste s stotinami milijonov vlog. Ceniti je treba tudi napore onih denarnih zavodov, ki se vkljub težkim razmeram drže.

V izkazih Narodne banke od 15. aprila do 15. junija imamo predvsem zabeležiti v zadnjem tednu maja večji nakup zlata: za 33·5 milj., za kar je bil porabljen devizni zaklad. Posledica tega je bila, da je samo zlato kritje pri skoro neizpremenjenem skupnem kritju naraslo takrat od 32·48 na 33·37%. Nadalje nam je v teku zadnjih dveh mesecev zabeležiti stalen dotok deviz izven podlage, ki so narasle za 30·3 milj. Din, nasprotno pa se je istočasno radi nakupa zlata zaloga deviz v podlagi zmanjšala za 61·8 milj. Din. Narodna banka ima stalno visoko postavko srebrnega denarja v blagajnah. Posebno je ta postavka narasla od 8. do 15. junija kar za celih 147·3 milj. Din. To pomeni, da je prišla zopet nova pošiljka kovanega denarja, ki ga bo sedaj Narodna banka dala v promet. Vendar banka zmanjšuje istočasno obtok bankovcev tako, da pravega efekta kovani denar nima, zlasti ker je njegov obtok veliko počasnejši kot obtok papirnatega denarja. Ves

obtok denarja je danes manjši kot je bil na koncu leta 1932 in znatno manjši kot je bil v normalnih časih. Zato je treba, ker je hitrost obtoka postala zelo majhna, povečati količine denarja v obtoku, da se poživi s tem tudi hitrost obtoka. To ne bo imelo nobenih inflacijskih vplivov, česar se mnogi boje. Kakor hitro pa bi se hitrost obtoka povečala čezmerno, se da to regulirati na ta način, da se zmanjša primerno količina denarja v obtoku. To je najvažnejša naloga naše denarne politike, posebej pa Narodne banke. Posojila banke nadalje padajo: eskont za 26,0, lombard za 4,3 milj. V par izkazih pa smo zabeležili celo povečanje. Obtok bankovcev je padel na minimum: 4.385,8 milj. Din. Naraščajo obveznosti po vidu, kjer pridejo predvsem v poštev razni računi, na katere se nalaga denar iz raznih kliringov. Obveznosti z rokom se niso dosti izpremenile. Odstotek zlatega kritja, je kakor smo že omenili, postal višji, dočim je skupno kritje padlo od 35,40 na 35,27 dne 22. maja, kasneje pa se je zopet dvignilo na 35,44, v glavnem radi zadnjega dotoka srebrnega denarja.

Gotovo najvažnejši dogodek v gospodarstvu letos pa je bila opustitev zlatega standarda v Ameriki dne 18. aprila, ki je imela za vse evropsko gospodarstvo velike posledice. Zanesla je vanj negotovost, ki se je stopnjevala in povzročila vedno večje tezavriranje zlata v Angliji in tudi drugod. Tozadevne številke kažejo, da je bilo v dobi enega meseca od srede aprila do srede maja tezavriranih samo v Angliji nad 20 milj. funtov zlata, ki je prišel večinoma iz Švice in Holandije. Prišlo je tako daleč, da se je govorilo tudi o padcu holandskega goldinarja in Švica je morala pošiljati poleg pomirljivih izjav tudi še stotine milijonov frankov zlata v inozemstvo, da vzdržuje tečaj franka. Najbolj stabilen izgleda še francoski frank z ozirom na velike zaloge zlata v Franciji, toda kdo ve, kaj se bo še zgodilo čez par dni ali mesecev.

V svetovnem gospodarstvu je vkljub nekaterim ugodnim znakom ozračje še vedno nerazčiščeno. Ugodno znamenje je dvig nekaterih cen sirovin, zmanjšanje brezposelnosti v nekaterih državah, kar ni samo sezonskega značaja, ampak v marsičem posledica državne gospodarske politike, ki skuša z javnimi deli olajšati gospodarstvo krizo. Tako imamo v ČSR veliko notranje posojilo, ki bo služilo za velika javna dela, v Nemčiji se pripravlja novi režim na popolno presnovno nemškega gospodarstva in na pomoč nekaterim ogroženim delom. Roosevelt že začelja izvajati svoj veliki program za pobijanje krize. Vseposvobod so državniki na delu, da z aktivno politiko pripomorejo ob konjunkturalnem dvigu gospodarstva, da lažje premeta stadij depresije po krizi. To je bilo doslej zelo zanemarjeno zaradi še vedno znatne premoči liberalističnega načela, da se država nima vtikati v gospodarstvo, vendar pa nam vsa zgodovina govori, da so se vse velike gospodarske, politične in socialne krize dale premestiti le z aktivno državno politiko strokovnjakov in vodilnih državnikov. To je tudi sedaj zahteva časa in v interesu držav samih, da rešijo svojo avtoriteto pred ljudstvom, ki v težkih časih obupuje, kar je popolnoma naravno.

Za naše gospodarstvo je bil gotovo najvažnejši dogodek gospodarski boj z Avstrijo. Še proti koncu meseca aprila je odpotovala naša delegacija na Dunaj (20. aprila), dne 27. aprila je imel avstrijski trgovinski minister velik govor po radiju o medsebojnih odnošajih. Dne 9. maja pa nas je presenetila Avstrija s prepovedjo uvoza prašičev za dobo od 16. maja dalje do jeseni, izjavljajoč, da bomo izpad lahko nadoknadili. Zgodilo se je pa tisto, česar Avstrijci niso pričakovali, naša država se jim je energično postavila v bran, saj je bila doslej naša trgovinska politika zelo liberalna. Ministrski svet je 23. maja sklenil (uveljavljeno 26. maja), da prepove iz Avstrije uvoz papirja, kovinskih izdelkov ter strojev, kar je pomenilo približno polovico vsega avstrijskega izvoza k nam. Avstrijci so se naravno ustrašili in tako je prišlo do sporazuma, na kar je bila prepoved razveljavljena s 1. junijem. Naša država pa je zopet dobila primeren kontingent za izvoz prašičev že za prvi teden junija.

V trgovinsko političnem oziru nam je omeniti, da smo sklenili z Madjarsko novo konvencijo, ki nam omogoča znaten izvoz na Madjarsko, obenem pa je bil urejen tudi plačilni promet. Nadalje je bila naša trgovinska pogodba z Grčijo, ki je imela zapasti 15. junija t. l., podaljšana zaenkrat do 1. julija. Končno je bil urejen tudi plačilni promet z Anglijo v toliko, da morejo Angleži za svoje vezane dinarje izvažati blago iz naše države. Ta določba je stopila v veljavo že 1. maja. Na ta način bomo kmalu krili vse obveznosti iz vezanih dinarjev. Po podatkih Narodne banke so konec leta 1932 znašale terjatve inozemstva v vezanih dinarjih 90,8 milj. Din, v začasno vezanih pa 85,8 milj. Din.

Razvoj naše zunanje trgovine nam kaže tabela (v milj. Din):

	Uvoz		Izvoz	
	1933	1932	1933	1932
januar	172·2	228·2	232·2	218·3
februar	180·0	229·4	224·5	203·7
marec	246·9	246·4	255·8	212·7
april	208·4	248·9	225·2	271·0

Aktivnost se je od 8·9 milj. Din v marcu povečala na 16·8 milj. v aprilu, skupno je bila naša zunanja trgovina v prvih 4 mesecih aktivna za 130·2 milj., dočim je bila v prvih 4 mesecih lani pasivna za 47·2 milj. Din.

Naš indeks cen še vedno pada, kar je z ozirom na strogo deflacijsko politiko na eni strani in zelo zmanjšano hitrostjo obtoka zaradi tezavriranja na drugi strani razumljivo. Tako je padel od marca do maja indeks rastlinskih proizvodov od 61·7 na 59·3, indeks živine in proizvodov od 58·0 na 55·2, indeks mineralnih proizvodov od 75·5 na 71·8 in indeks ind. proizvodov od 73·6 na 71·8, nadalje skupni indeks od 67·0 na 64·9, indeks izvoznih predmetov od 59·0 na 57·4 in indeks uvoznih predmetov od 76·2 na 74·8.

Poštna hranilnica ima od sedanjih razmer na denarnem trgu veliko korist: na eni strani narašča pri njej promet na poštnočerkovnih računih, na drugi strani pa vloge, ki bodo v najkrajšem času dosegle pol milijarde Din in bo tako Poštna hranilnica postaja tretji največji depozitni zavod v državi (Praštediona in Drž. hip. banka sta prvi); promet na čekovnih računih je znašal aprila letos 4.581·1 milj., lani 4.114·8 milj., v maju je promet narastel na 4.744·3 (maja lani 4.823·5 milj.). V tekočem letu so se vloge na čekovnih računih gibale sledeče (v milj. Din): konec decembra 1932 944·5, konec januarja 1933 888·2, konec februarja 895·5, konec marca 875·8, konec aprila 844·9 in konec maja 884·0 milj. Hranilne vloge na knjižice so se v aprilu povečale za 6·3 milj., v maju pa za 8·5 milj. in so dosegle tako konec maja 482·35 milj. K temu navajamo, da so v začetku leta znašale samo 442·7 milj. in so se tako v petih mesecih povečale za 39·65 milj. Din.

Podobno ugodno se razvija tudi stanje vlog pri Drž. hip. banki. V začetku leta 1933 so znašale vloge zasebnikov 724·9 milj., do marca so narasle na 729·5 milj., v aprilu pa nadalje za 12·4 na 741·9 milj.

D. P.

SVETOVNI BLAGOVNI TRGI NEENAKOMERNI

Proti sredini junija se je dviganje cen za več vrst sirovin ustavilo, dočim se je v drugih vrstah še nadaljevalo. Omenjajo zlasti naraščanje cen žita in gumija. Nadaljevala se je tudi hausse cina in je dosegla 12. junija 184 točk proti samo 148·7 v začetku maja. V spodnji tabeli ta hausse zato ne pride do večjega izraza, ker so vse kovine zbrane v eni skupini in so nekatere izmed njih v ceni padle, tako posebno baker. Značilna je odpornost srebra, ki se bo po dogodkih v Londonu najbrž še povečala in bo tako prekoračila letošnji maksimum od pričetka maja.

Poleg omenjenih podatkov nas zanima zlasti razvoj v cenah petroleja in petrolejskih proizvodov, ki se vrši še zmeraj v padajoči smeri in je dosegel v sredi junija novo globinsko točko. V zlatu računjen je padel sirovi petrolej na 50 odstotkov najnižje cene preteklega leta. V primeri s pričetkom junija je padlo tudi kolonialno blago, pri čemer sta sodelovala zlasti sladkor in kava. Ravno tukaj se vidi, da novo razvrednotenje dolarja ni dovedlo do enotne reakcije na blagovnih trgih. Navzgorno gibanje se je ustavilo tudi v tekstilijah; izjemi sta svila in konoplja. V skupnem indeksu se vse navedene in še druge okolnosti kompenzirajo.

Podamo seznam, pri čemer je globinska točka lanskega junija enaka 100: Blagovna skupina

Blagovna skupina	2. 12. 1932	29. 5. 1933	12. 6. 1933
Kovine	99·4	119·8	125·9
Zito	77·9	115·6	119·0
Tekstilije	96·2	107·5	107·7
Zivalske in rastlinske tolšče ter olja	112·6	118·4	113·9
Petrolej in petrolejski produkti	89·2	66·0	62·4
Kolonialno blago	93·9	113·4	108·9
Gumi	105·2	132·5	145·2
Železo in premog	109·2	109·2	115·6
Kože	111·6	108·9	108·8
Skupaj	98·2	110·1	111·9